

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับทุเรียน เงาะ และมังคุด

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับทุเรียน

ประวัติความเป็นมา¹

ทุเรียน เป็นไม้ผลเขตร้อน มีถิ่นกำเนิดอยู่แถบเอเชียตอนใต้ ต่อมาได้มีการกระจายพันธุ์ออกไปในบริเวณใกล้เคียง และประเทศที่ปลูกทุเรียนในแถบนี้ ได้แก่ มาเลเซีย ไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย พม่า ศรีลังกา และอินเดีย

คำว่า "ทุเรียน" มีผู้สันนิษฐานว่ามาจากภาษามาเลเซีย ซึ่งเรียกทุเรียนว่า "ดูรี" หรือ "ดูเรน" และจากภาษามอญว่า "ดูเรน" ซึ่งแปลว่าผลไม้ที่มีหนาม ดังนั้น คำว่า "ทุเรียน" คงมาจากศัพท์เดียวกัน

สำหรับการแพร่ขยายทุเรียนเข้ามาในประเทศไทย มีผู้สันนิษฐานอยู่ 2 ทางคือ

ทางที่ 1 ประมาณปี พ.ศ. 2330 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้เสด็จยกกองทัพไปตีเมืองพม่า ทางเมืองมะริดและตะนาวศรี และได้นำทุเรียนเข้ามาปลูกในกรุงเทพฯ ต่อมาก็ขยายไปที่จังหวัดนนทบุรี แล้วขยายไปทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทางที่ 2 ทุเรียนเข้ามาทางเรือสินค้า โดยเข้ามาทางจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งคาดว่ามาจากเมืองทวาย มะริด และตะนาวศรีของพม่าเช่นกัน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์²

¹ สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, คู่มือภาควิชาพืชศาสตร์วิชาทุเรียน (ม.ป.ป.), หน้า 1-2

² ธนาคารกสิกรไทย, "ผลไม้ไทย," เอกสารวิชาการ 1 (มกราคม 2527): 50-51

ทุเรียนมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า Durio zibethinus Linn อยู่ในวงศ์ Bombacaceae และมีชื่อสามัญว่า Durian

ลักษณะทั่ว ๆ ไปของทุเรียน ลำต้นค่อนข้างสูง เนื้อไม้อ่อนและเหนียว ใบกว้าง 2 - 3 นิ้ว ปลายมน และเป็นแบบใบเลี้ยงคู่ หลังใบมีสีเขียว เป็นมัน ใต้ใบ เป็นสีน้ำตาล ก้านใบสีน้ำตาลยาว 1 นิ้ว ลักษณะการเรียงของใบเป็นแบบสลับ ดอกใหญ่แบบสมบูรณ์เพศคล้ายรูปประซัง ผลิดอกตาม โคนกิ่งที่แยกออกจากลำต้นหรือตามกิ่ง โดยในชั้นแรกจะผลิหรือแตกออกมาเป็นดู่เล็ก ๆ อยู่ตาม ขอบตาของกิ่ง แล้วจึงขยายตัวเป็นดอกตูมสีเหลือง จากนั้นจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลปน เขียวมีกลิ่น หอม และจะกลายเป็นผล ซึ่งมีเส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ 15 - 30 เซนติเมตร ยาวตั้งแต่ 6 - 10 นิ้ว มีเปลือกหนาเต็มไปด้วยหนามแหลมแข็งรูปกรวย และมีลักษณะเป็นพู ๆ ผลหนึ่ง ๆ จะมีประมาณ 5 - 6 พู

ช่วงระยะเวลาการออกดอกของทุเรียนจะอยู่ในราวเดือนธันวาคม - กุมภาพันธ์ และ เก็บเกี่ยวผลได้ในเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน สำหรับภาคตะวันออก หรือในราวเดือนสิงหาคม - ตุลาคม สำหรับภาคใต้

พันธุ์ทุเรียน

โดยที่ทุเรียนมีการขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดมาตั้งแต่สมัยโบราณ จึงทำให้เกิดพันธุ์ทุเรียนพันธุ์ ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบันมีพันธุ์ทุเรียนทั้งหมดประมาณ 200 พันธุ์ แต่เท่าที่มีชื่อเสียงทางการค้ามีเพียง 20 - 30 พันธุ์เท่านั้น

พันธุ์ทุเรียนสามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ 3 ประเภท คือ

1. พันธุ์เบา คือ ทุเรียนที่ปลูกจากกิ่งตอนแล้วให้ผลในเวลา 4 - 6 ปี ได้แก่ ทุเรียน พันธุ์ชะนี หมอนทอง ลวง ชมพูศรี ฯลฯ
2. พันธุ์กลาง คือ ทุเรียนที่ปลูกจากกิ่งตอนแล้วให้ผลในเวลา 6 - 8 ปี ทุเรียนพวกนี้ ได้แก่ ทุเรียนพันธุ์ก้านยาว กบพันธุ์ต่าง ๆ กระดุมทอง ฯลฯ
3. พันธุ์หนัก คือ ทุเรียนที่ปลูกจากกิ่งตอนแล้วให้ผลในเวลา 8 ปีขึ้นไป ทุเรียนพวกนี้ ได้แก่ ทุเรียนพันธุ์กำปั่น อีหนัก ฯลฯ

แหล่งปลูกทุเรียน

แหล่งเพาะปลูกทุเรียนที่สำคัญของไทยเรียงตามลำดับ ได้แก่

- ภาคตะวันออก ปลูกมากในจังหวัดจันทบุรี ระยอง ปราจีนบุรี ตราด และชลบุรี
- ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดชุมพร ยะลา สงขลา นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และพังงา
- ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดอุตรดิตถ์
- ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี
- สำหรับภาคตะวันตกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการเพาะปลูกทุเรียนน้อยมาก

และไม่มีการเพาะปลูกเลย ตามลำดับ

การขยายพันธุ์ทุเรียน

การขยายพันธุ์ทุเรียนโดยทั่ว ๆ ไป สามารถกระทำได้ถึง 5 วิธีคือ

1. การเพาะเมล็ด นิยมใช้กับการปลูกทุเรียนพันธุ์พื้นเมือง หรือเพื่อเป็นต้นตอสำหรับ การขยายพันธุ์โดยไม่อาศัยเพศ
2. การตอนกิ่ง เป็นวิธีที่ทำกันมานาน แต่ในระยะหลังลดลงทั้งนี้เพราะจำนวนกิ่งที่ ออกรากมีน้อย
3. การติดตา เนื่องจากตาของทุเรียนหายาก วิธีนี้จะใช้ในการนำกิ่งพันธุ์มาจาก ต่างประเทศ
4. การต่อกิ่งหรือเสียบยอด เป็นวิธีการขยายพันธุ์ที่ค่อนข้างสะดวก และทำได้จำนวนมาก จึงเป็นวิธีที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย
5. การทาบกิ่ง เป็นวิธีที่นิยมก่อนการเสียบยอด ปัจจุบันยังมีผู้นิยมอยู่บ้าง โดยเฉพาะ ชาวสวนรุ่นเก่า

สำหรับการขยายพันธุ์ทุเรียนในทางการค้า ปัจจุบันมีอยู่เพียง 2 วิธีเท่านั้น คือการต่อกิ่ง หรือเสียบยอด และการทาบกิ่ง

การเสียบยอด มีขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมต้นตอ

ก. การคัดเลือกเมล็ด เมล็ดทุเรียนที่ใช้เพาะจะต้องคัดเลือกเมล็ดที่สมบูรณ์ ไม่เล็กลีบ นิยมนำเมล็ดทุเรียนพื้นเมือง¹ ซึ่งนำไปทำทุเรียนกวนมาเพาะ เพราะจะได้ต้นตอที่ แข็งแรง และเจริญเร็วกว่าเมล็ดของทุเรียนพันธุ์ดี เมล็ดทุเรียนที่คัดได้จะนำมาทำความสะอาด โดยใช้ผ้าฝ้าย และจะต้องรีบเพาะภายใน 1 สัปดาห์ หลังจากนั้นเปอร์เซ็นต์ความงอกจะลดลง

ข. การเตรียมแปลงเพาะ แปลงเพาะมีขนาดกว้างประมาณ 1 เมตร และความ ยาวประมาณ 2 - 4 เมตร ด้านข้างจะมีแผ่นกระดานกรุข้างแปลง เพื่อรักษาขอบแปลงไม่ให้พัง วัสดุเพาะด้านล่างจะเป็นดินผสมแกลบหรือ เปลือกถั่วสูงประมาณ 15 - 20 เซนติเมตร และคลุมทับ ด้วยขุยมะพร้าว แปลงเพาะควรอยู่ในที่มีอากาศถ่ายเทสะดวกและมีร่มเงาพอสมควร หากเมล็ด ทุเรียนถูกแดดจัดจะทำให้ เปอร์เซ็นต์ความงอกของ เมล็ดลดลงรวดเร็วเช่นกัน

ค. การวางเมล็ด ต้องวางให้ด้านที่มีสีขาวหรือด้านที่ติดกับแกนผลลง วางระยะ ห่างกันประมาณ 1 นิ้ว และกดให้จมประมาณครึ่งเมล็ด จะทำให้ได้ต้นที่ตรงและแข็งแรง หากวาง เมล็ดโดยเอาทางด้านสีขาวตั้งขึ้น ลำต้นที่ได้จะโค้งงอ หลังจากนั้นโรยยากันรา และรดน้ำให้ชุ่ม ประมาณ 1 สัปดาห์เมล็ดทุเรียนจะงอกค่อมออกมายาว 1 - 2 นิ้ว เมื่ออายุได้ประมาณ 20 - 25 วัน ทุเรียนจะสัลดเมล็ดทิ้ง และต้นอ่อนจะเริ่มแตกใบอ่อน เมื่อต้นตอมีอายุได้ 2 - 3 เดือน หรือ มีใบจริง 6 - 8 ใบ ก็เริ่มนำไปเสียบยอดได้

2. การเตรียมกิ่งพันธุ์ดี ควรตัดจากต้นที่ให้ผลผลิตดี คุณภาพตรงตามพันธุ์และต้องไม่มีโรค แมลง ศัตรูมาด้วย โดยเลือกกิ่งทุเรียนที่เป็นกิ่งเพศลาค² หรือกิ่งกระโดงที่ยังไม่แก่เกินไป ซึ่งเป็นกิ่ง

¹ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าทุเรียนนอก มีมากแถบจังหวัดจันทบุรี ตราด ชุมพร เรื่อยไปทาง ภาคใต้จนถึงจังหวัดนราธิวาส

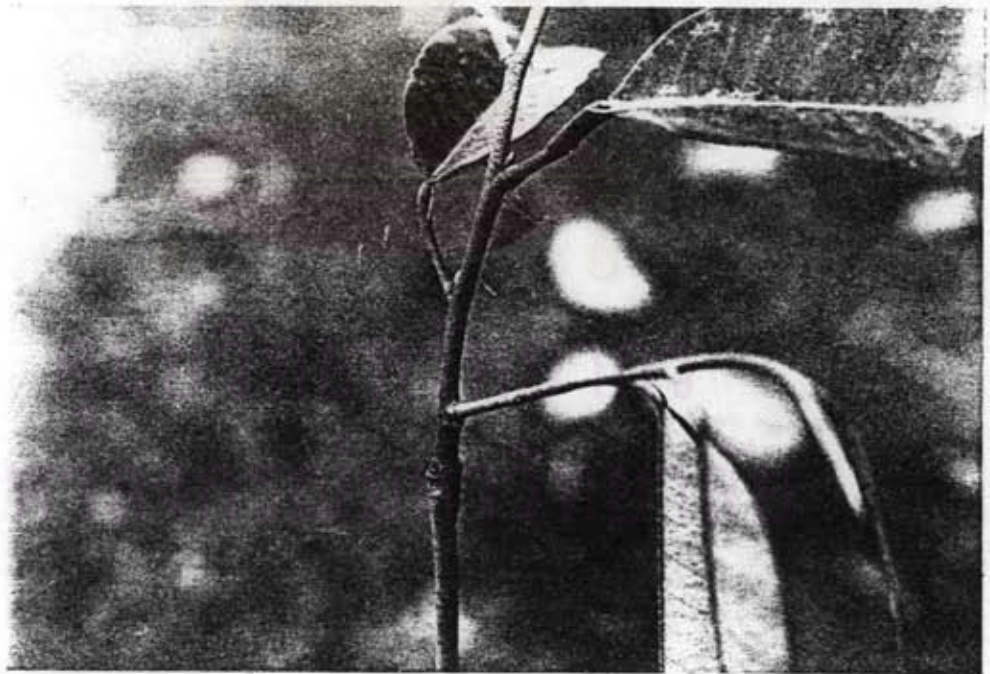
² กิ่งที่ไม่อ่อนและไม่แก่จนเกินไป

ที่แตกขึ้นภายในหุ้มและมักจะถูกตัดทิ้งหรือจะตายไปเอง เลือกกิ่งที่มีใบคลี่แล้วและเริ่มเป็นสีเขียวอ่อน ๆ เนื้อไม้ของกิ่งจะเริ่มแข็ง ตัดใบออก 3 ใน 4 ส่วน วิธีตัดใบควรตัดเฉียงตามแนวนอนของเส้นใบ รวบรวมกิ่งพันธุ์ใส่ถุงพลาสติกและมัดปากถุงให้แน่นกันกิ่งคาเหี่ยวเฉา เมื่อต้องการจะเสียบยอดก็ตัดกิ่งพันธุ์ต้ออก เป็นท่อน ๆ ให้อายุค้อยู่เหนือคาประมาณครึ่งเซนติเมตร ท่อนหนึ่ง ๆ จะยาวประมาณ 2 - 3 เซนติเมตร มีตาติดอยู่ 1 ตา และมีใบติดอยู่ 1 ใบ ใน 4 ของใบจำนวน 1 ใบ

3. วิธีการเสียบยอด นิยมทำการเสียบยอดในแปลง โดยใช้วิธีการตอกแบบเสียบลิ้ม (Cleft Grafting) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

- ก. ใช้เชือกพลาสติกเส้นเล็ก ๆ ตัดยาว 10 เซนติเมตร และผูกต้นตอทุกต้นไว้หลวม ๆ
- ข. ใช้ใบมีดโกนคม ๆ หรือมีดตัดใหม่ตัดต้นตอที่เพาะไว้ประมาณ 2 - 3 เดือน ให้ขาดออกจากกัน โดยให้อายุค้อยู่สูงจากไหล¹ ประมาณ 10 เซนติเมตร
- ค. ใช้ใบมีดผ่าต้นตอตรงกลางของรอยตัด ให้แผลลึกลงมา 1.5 เซนติเมตร
- ง. ปาดยอดพันธุ์ที่เตรียมไว้ โดยปาดให้เป็นรูปลิ้ม พยายามให้แผลเรียบและไม่ให้ชำ
- จ. นำกิ่งพันธุ์ไปเสียบลงในรอยผ่าของต้นตอ ดึงเชือกพลาสติกที่มัดไว้หลวม ๆ ให้ตึงตรงรอยต่อ เพื่อให้รอยแผลของกิ่งพันธุ์กับต้นตอประสานกัน
- ฉ. หลังจากเสียบยอดจนหมดแปลงแล้ว ก็ให้นำไม้ไผ่มาซีกมาขัดเป็นโครงตามแนวแปลง และนำผ้าพลาสติกใสมาคลุมทั้งแปลง เพื่อรักษาความชื้นภายในแปลง ซึ่งจะช่วยให้การเสียบยอดได้ผลดีขึ้น
- ช. ให้ต้นตอที่เสียบยอดแล้วอยู่ในกระโจมประมาณ 1 เดือน หลังจากนั้นก็ค่อย ๆ เปิดผ้าพลาสติกออก หากต้นใดรอยต่อประสานกันดีก็จะถอนขึ้นมาชำในถุงพลาสติก แต่ถ้าต้นใดเสียบไม่ดีก็จะตัดต้นตอลงไปจากเดิม และนำกิ่งพันธุ์ใหม่มาเสียบเหมือนเดิม สามารถตัดต้นตอได้ประมาณ 3 ครั้ง จนถึงไหล

¹ ไคนของต้นทุเรียนที่มีลักษณะโปร่งออก เป็นจุดสะสมอาหารที่ถ่ายมาจากเมล็ด

รูปที่ 3.1 ต้นพันธุ์ทุเรียนโดยวิธีการเสียบยอด

4. ช่วงระยะเวลาในการขยายพันธุ์ แบ่งได้ 3 ช่วงดังนี้

ก. ช่วงเพาะเมล็ด จะเริ่มเพาะเมล็ดหลังจากที่ทุเรียนออกผลประมาณเดือน พฤษภาคม - มิถุนายน

ข. ช่วงการเลียบยอด หลังจากเพาะเมล็ดได้ประมาณ 2 - 3 เดือน ก็จะเริ่มนำมาเลียบยอดได้ แต่โดยที่การเลียบยอดนิยมกระทำในช่วงฤดูฝน ซึ่งอากาศมีความชื้นสูงและอยู่ในระยะที่พืชเจริญเติบโต ดังนั้น หลังจากเพาะต้นตอได้ขนาดแล้วจะเหลือช่วงการเลียบยอดประมาณ 4 เดือน ระหว่างเดือนสิงหาคม - พฤศจิกายน

ค. ช่วงรอกการจำหน่าย โดยที่ชาวสวนนิยมปลูกทุเรียนในช่วงฤดูฝน ดังนั้น หลังจากเลียบยอดเสร็จ ผู้ผลิตต้นพันธุ์ทุเรียนจะต้องดูแลรักษาต้นพันธุ์ไปอีกประมาณ 5 - 6 เดือน จึงจะเริ่มจำหน่ายได้ในฤดูฝนถัดไป

5. การปฏิบัติและดูแลรักษา หลังจากที่ได้ถอนต้นพันธุ์ที่ติดกันดีแล้วมาชำในถุงพลาสติก ขนาด 8" X 10" ที่บรรจุวัสดุเพาะไว้พร้อมแล้วนั้น ในช่วงที่รอกการจำหน่ายจะต้องมีการปฏิบัติและดูแลรักษา ดังนี้

ก. การรดน้ำ ในช่วงรอกการจำหน่ายจะต้องมีการรดน้ำต้นพันธุ์อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในช่วงเดือนมกราคม - เมษายนต้องรดน้ำอย่างเต็มที่ เพราะโดยปกติจะไม่ค่อยมีฝน และเป็นช่วงที่อากาศร้อนมาก

ข. การฉีดยา ยาปราบศัตรูพืชสำหรับทุเรียนมี 2 ชนิด คือ ยากำจัดแมลงและยากำจัดเชื้อรา ระยะที่แมลงและเชื้อราระบาดมากอยู่ในช่วงฤดูฝน จึงต้องพ่นยาปราบศัตรูพืชในช่วงนี้ สำหรับจำนวนครั้งและปริมาณการใช้ยามากน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนแมลงและโรคที่ระบาด

ค. การใส่ปุ๋ย นิยมผสมปุ๋ยทางใบพร้อมกับการรดน้ำประมาณเดือนละครั้ง

การทากิ่ง มีขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมต้นตอ

ก. การคัดเลือกเมล็ด การเตรียมแปลงเพาะ และการวางเมล็ด กระทำเหมือน

กับการเตรียมต้นตอเพื่อการเสียบยอด แต่การทาบกิ่งจะไม่ทำในแปลงเพาะ แต่จะนำไปทาบกับต้นแม่พันธุ์ในสวน

ข. การเตรียมต้นตอสำหรับการทาบกิ่ง เมื่อเพาะเมล็ดได้ประมาณ 2 - 3 เดือน และมีขนาดเท่ากับต้นตอที่ใช้สำหรับการเสียบยอดแล้ว ก็จะถอนต้นตอโดยการรคน้ำแปลงเพาะให้ชุ่ม เพื่อที่จะถอนได้ง่ายและรากผอมไม่ค่อยขาดหรือชำ คัดรากแก้วที่ยาวเกินออกไปออกให้ เหลือประมาณ 3 นิ้ว นำต้นตอมาวางบนกามมะพร้าวที่แช่น้ำและทาบเป็นแผ่นแล้ว โดยให้รอยต่อระหว่างต้นกับราก อยู่เสมอขอบกามมะพร้าวด้านหนึ่ง และส่วนของรากอยู่บนกามมะพร้าว ม้วนกามมะพร้าวหุ้มรากต้นตอให้แน่น เพื่อให้รากผอมสัมผัสกามมะพร้าวได้เต็มที่ ทำให้รากดูดความชื้นได้ดี มัดหัวท้ายกามมะพร้าวให้แน่นด้วยเชือกพลาสติกหรือดอก นำใส่ถุงพลาสติกขนาด 4" X 6" เจาะรู 2 - 4 รูที่ก้นถุง แล้วมัดปากถุงให้แน่น ขณะมัดต้องไม่ให้ส่วนของกามมะพร้าวไหลออกมาภายนอก ถ้าไหลจะทำให้ความชื้นในถุงซึมออกมา เมื่อมัดแน่นแล้วพับปากถุงลง ก็พร้อมที่จะนำไปทาบกิ่งพันธุ์ดีได้

2. การคัดเลือกต้นแม่พันธุ์ ต้นแม่พันธุ์ที่เหมาะสมในการทาบ ควรเป็นต้นที่มีอายุระหว่าง 3 - 5 ปี ซึ่งผู้ผลิตถือว่าเป็นต้นสาวและรอยทาบจะติดได้ดี สำหรับกิ่งที่ใช้ในการทาบควรเป็นกิ่งที่มีขนาดใกล้เคียงกับต้นตอ หรือใหญ่กว่าเล็กน้อย

3. วิธีการทาบกิ่ง นิยมใช้วิธีการทาบกิ่งแบบเสียบ วิธี Modified Spliced Approach Grafting ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ก. ใช้ลวดมัดต้นตอกลางถุงพลาสติกให้เหลือชายไว้ แล้วนำไปแขวนกับต้นพันธุ์ดี บริเวณที่จะทาบ

ข. ใช้มีดคม ๆ ทำแผลบนต้นตอโดยเจียนเฉียงผ่านเนื้อไม้เป็นรูปปากจหลามให้แผลเรียบยาวประมาณ 1 - 1.5 นิ้ว ตำแหน่งที่เจียนสูงจากรอยต่อของไหล 1 - 1.5 นิ้ว

ค. เจียนยอดกิ่งพันธุ์ดีทำนองเดียวกับต้นตอ ให้เป็นแผลเรียบยาวเท่ากับแผลของต้นตอ และเข้าไปในเนื้อไม้ $\frac{1}{3}$ - $\frac{1}{4}$ ของกิ่ง

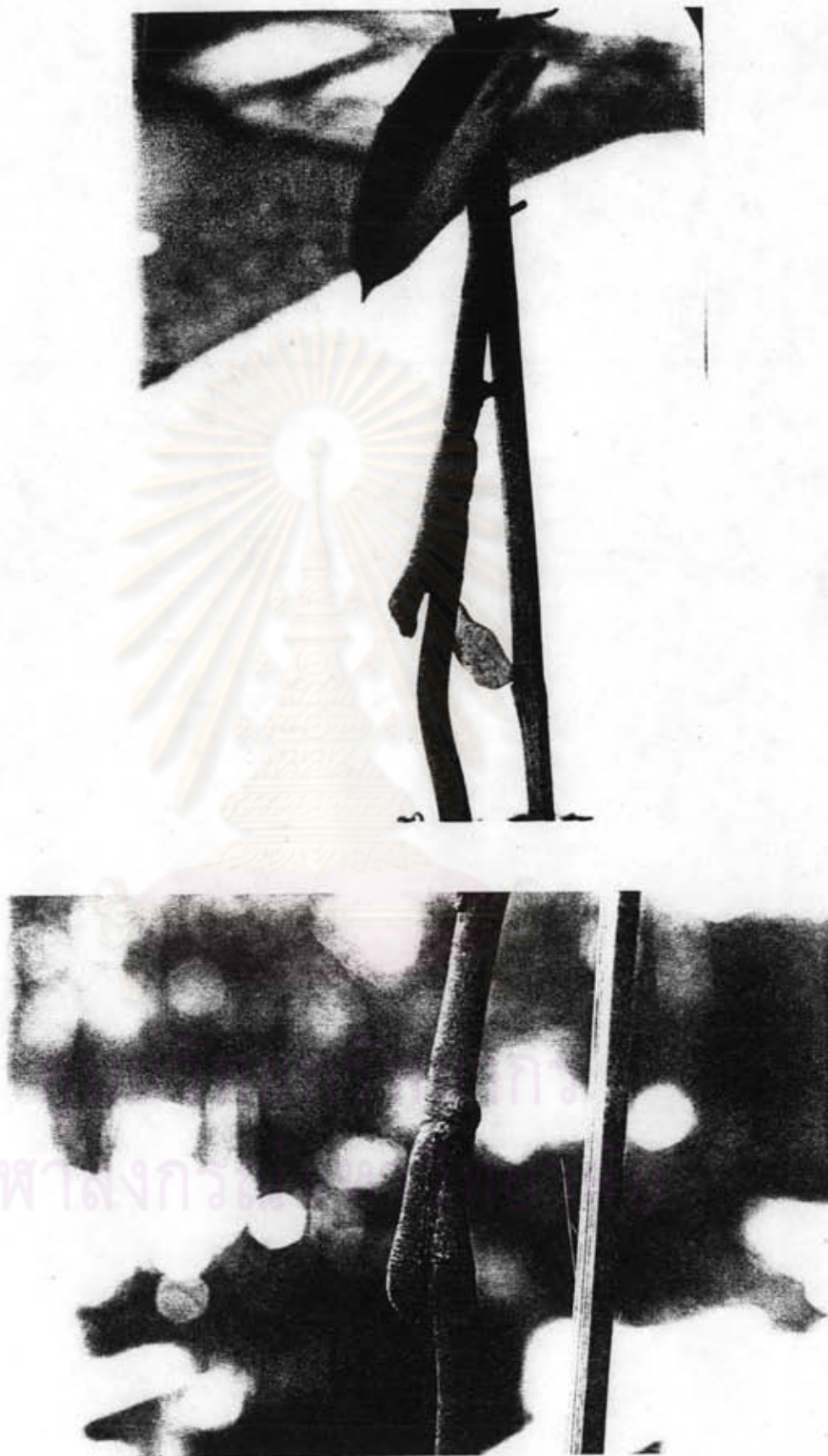
ง. เมื่อเจียนทั้งต้นตอและกิ่งพันธุ์ดีแล้ว ก็นำมาทาบกันให้รอยแผลประกบกันสนิท ต่อจากนั้นก็ใช้ผ้าพลาสติกพันหุ้มปิดรอยแผล โดยพันจากข้างล่างขึ้นข้างบนเพื่อกันน้ำเข้า

จ. ทำการควั่นหรือบากโคนกิ่งพันธุ์ดีก่อนตัด 7 - 10 วัน

รูปที่ 3.2 แสดงการขยายพันธุ์ที่เรียนโดยวิธีการตามกิ่ง

รูปที่ 3.3 ต้นพันตุ้เรียนโดยวิธีการทาบกิ่ง

I1681901

๑. เมื่ออายุ 30 - 45 วัน หรือเมื่อรากคั้นคอบเจริญสมบูรณ์ดี จึงตัดกิ่งพันธุ์ที่รอยควั่น

4. ช่วงระยะเวลาการขยายพันธุ์ เช่นเดียวกับการขยายพันธุ์โดยวิธีเสียบยอด

5. การปฏิบัติและดูแลรักษา หลังจากที่ได้ตัดพันธุ์มาชำลงในถุงพลาสติกขนาด 8" X 10" ที่บรรจุวัสดุเพาะไว้พร้อมแล้วนั้น คั้นพันธุ์จากการทาบกิ่งจะมีการปักไม้ค้ำ ซึ่งเป็นไม้ไผ่ผ่าซีกเพื่อป้องกันการโยกจากลม และกั้นการกระทบกระเทือนจากภายนอก สำหรับการดูแลรักษาโดยการรดน้ำ การฉีดยา และการใส่ปุ๋ย เช่นเดียวกับการดูแลรักษาต้นพันธุ์จากการเสียบยอด

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเงาะ

ประวัติความเป็นมา¹

เงาะเป็นไม้ผลในเขตร้อนของเอเชียที่มีถิ่นกำเนิดแถบหมู่เกาะมลายู ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย และมาเลเซีย ต่อมาเงาะได้มีการกระจายพันธุ์ออกไปอย่างกว้างขวางในประเทศต่าง ๆ เช่น ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย พม่า ศรีลังกา รวมทั้งประเทศในแถบอเมริกากลาง เป็นต้น

การกระจายพันธุ์ของเงาะเข้าสู่ประเทศไทยไม่ปรากฏหลักฐานว่าผู้ใดนำมาหรือเข้ามาเมื่อใด แต่เข้าใจว่าคงนำพันธุ์มาจากมาเลเซียเพราะเป็นดินแดนซึ่งมีอาณาเขตติดกับประเทศไทย และมีการติดต่อค้าขายกันมานาน พันธุ์เงาะที่เก่าแก่รู้จักกันดีของชาวไทย ได้แก่ พันธุ์บางยี่ขัน ซึ่งปลูกมากในสวนบางยี่ขันมาเกินกว่า 100 ปีแล้ว ต่อมาผู้นำพันธุ์บางยี่ขันไปปลูกที่จังหวัดจันทบุรี และมีการเพาะเมล็ดปลูกกันใหม่ เป็นผลทำให้เกิดการกลายพันธุ์ และได้เงาะพันธุ์ใหม่ คือ พันธุ์สีชมพู

ส่วนทางภาคใต้ได้มีการนำพันธุ์เงาะจากมาเลเซียมาปลูกกันมากขึ้น สำหรับพันธุ์ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ พันธุ์เงาะมง ชาสังงอ และมีนัง ต่อมาในระยะหลังช่วงประมาณ 10 ปีมานี้

¹ อังสนา ธาดาสีขิต, "การศึกษาต้นทุนและอัตราผลตอบแทนในการลงทุนทำสวนเงาะพันธุ์โรงเรียน และพันธุ์สีชมพูในจังหวัดจันทบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการบัญชี บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 6-7

มีเงาะพันธุ์ใหม่ซึ่งมีคุณภาพดีกว่าเงาะพันธุ์ต่าง ๆ ออกสู่ตลาด คือ เงาะพันธุ์โรงเรียน เป็นเงาะ
ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคมากที่สุด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์²

เงาะมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า Nephelium lappaceum Linn อยู่ในวงศ์ Sapindaceae
มีชื่อสามัญว่า Rambutan ภาษามลายูเรียกว่า กามปูลาซัน และภาษาจีนเรียกว่า อังม้อตัน

ลักษณะทั่ว ๆ ไปของเงาะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ลำต้นตรง มีทรงต้นแตกเป็นพุ่มสูง
ประมาณ 15 - 25 เมตร กิ่งและก้านแตกจากต้นในระดับสูง พุ่มต้นแผ่กว้าง ใบมีลักษณะเป็น
ใบรวมประกอบด้วยใบย่อย 2 - 4 คู่ การเรียงของใบย่อยเรียงสลับกัน รูปร่างของใบเป็น
รูปยาวรี ยาวประมาณ 10 - 15 เซนติเมตร กว้างประมาณ 5 - 10 เซนติเมตร ก้านบนของ
ใบมีสีเขียวและเป็นมันกว่าด้านใต้ของใบ เส้นใบแยกออกจากเส้นกลางใบมีลักษณะเหมือนก้างปลา
ละเอียด ดอกเงาะมีขนาดเล็ก มีขนอ่อนปกคลุม ก้านดอกสั้นและตรง มีสีเขียวปนเหลือง เงาะออก
ดอกเป็นช่อ โดยออกตามปลายกิ่ง ตอนแรกดอกเงาะจะมีสีน้ำตาลดำ เพราะมีขนสีน้ำตาลดำสั้น ๆ
ปกคลุมอยู่หนาแน่น เมื่อดอกมีขนาดโตขึ้นทำให้ขนนี้ห่างจากกันจึงเห็นช่อดอกเป็นสีเขียวอ่อนหรือ
สีเทาแกมเขียว เพศของดอกเงาะมีทั้งดอกสมบูรณ์เพศทั้งต้น และดอกตัวผู้ทั้งต้น ผลเงาะจัดเป็น
ผลเดี่ยวรวมกันอยู่เป็นช่อ ช่อหนึ่ง ๆ มีประมาณ 10 - 12 ผล ผลมีลักษณะคล้ายรูปไข่ยาว
ประมาณ 3.5 - 8.0 เซนติเมตร โดยทั่ว ๆ ไปผลเงาะที่สุกจะมีสีแดงหรือมีสีส้มปนเหลือง
เปลือกชั้นนอกขรุขระและมีขนอ่อนนุ่มยาวประมาณ 0.5 - 1.8 เซนติเมตร ปกคลุมไปทั่วทั้งผล
ความหนาของเปลือกประมาณ 0.6 เซนติเมตร เนื้อข้างในซึ่งเจริญมาจากผนังของไขมีลักษณะใส
อ่อนนุ่มและมีสีขาวหรือขาวอมเหลืองอ่อน มีรสหวานหรืออมเปรี้ยว เนื้อเงาะมีทั้งชนิดติดเมล็ด
และไม่ติด เมล็ดซึ่งขึ้นอยู่กับพันธุ์เงาะ

ช่วงระยะเวลาการออกดอกเงาะจะอยู่ในช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน อายุการเก็บ
เกี่ยวผลนับจากออกดอกประมาณ 90 - 125 วัน เงาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะออกก่อนเงาะทาง
ภาคใต้³

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 8-10

³ ปฐพีชล วาญักษ์, "เงาะ," ฐานเกษตรกรรม 12 (มีนาคม 2527): 7

พันธุ์เงาะ

พันธุ์เงาะที่ปลูกในประเทศไทยมีมากมายหลายพันธุ์ แต่พันธุ์ที่นิยมปลูกทางการค้าในปัจจุบัน มีอยู่เพียง 2 พันธุ์ คือ

1. พันธุ์สีชมพู เป็นพันธุ์ที่ปลูกง่าย มีการเจริญเติบโตดี ใบขนาดกลางค่อนข้างยาว แผ่นใบเป็นคลื่น ผิวเป็นมัน ผลมีขนาดกลาง ลักษณะผลเป็นรูปไข่เกือบกลม สีของขนขณะที่ยังไม่แก่จัดเป็นสีชมพูอ่อน เมื่อผลแก่จัดสีขนจะเป็นสีแดง เปลือกหนา เนื้อขาวหูน ล่อน กรอบ และมีรสหวาน เมล็ดค่อนข้างกลม ลักษณะคล้ายรูปไข่หัวกลับ เงาะพันธุ์สีชมพูมีข้อเสียคือ เก็บไว้ไม่ได้นาน เนื่องจากเปลือกและขนอ่อนข้างง่าย จึงไม่เหมาะกับการขนส่งทางไกล

2. พันธุ์โรงเรียน เป็นพันธุ์ที่ปลูกยาก การเจริญเติบโตใกล้เคียงกับพันธุ์สีชมพู แต่ทรงพุ่มค่อนข้างเลื้อย ใบเล็กค่อนข้างสั้นกลมและบาง ก้านใบสั้น ปลายใบงอนขึ้นเล็กน้อย ชั่วใบเล็กกว่าเงาะพันธุ์อื่น ๆ ผลค่อนข้างยาวรี เมื่อผลแก่เต็มทีเปลือกของผลมีสีเขียว โคนขนมีสีแดง ปลายขนมีสีเขียว เปลือกบาง เนื้อหนา แท้งและล่อนจากเมล็ดง่าย เนื้อไม่ละเอียดและมีรสหวาน เมล็ดมีลักษณะค่อนข้างแบน ไม่ยาวมาก เงาะพันธุ์โรงเรียนมีข้อเสียคือต้องปลูกในที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง และต้องมีน้ำพอเพียง

แหล่งปลูกเงาะ

แหล่งเพาะปลูกเงาะที่สำคัญของไทย เรียงตามลำดับ ได้แก่

- ภาคใต้ ปลูกมากในจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ยะลา สงขลา และปัตตานี
- ภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี ตราด ระยอง ปราจีนบุรี และชลบุรี
- ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก
- ภาคตะวันตก ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- สำหรับภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการเพาะปลูกเงาะน้อยมาก

การขยายพันธุ์เงาะ

การขยายพันธุ์เงาะโดยทั่ว ๆ ไป สามารถกระทำได้ถึง 4 วิธี คือ

ก. การเพาะเมล็ด เป็นวิธีที่ทำเป็นจำนวนมากได้ง่าย แต่มีข้อเสียคือคนที่เพาะเมล็ด จะได้ผลไม่ตรงตามพันธุ์ และ เมื่อดันไคร์นี้อาจ เป็นคนตัวผู้ได้ จึงเหมาะที่จะใช้เป็นต้นขยายพันธุ์มากกว่า

ข. การตอน เเงาะ เป็นพืชที่ตอนออกรากยาก การตอนต้องใช้ลวดรัดได้ดื่บตอนเพื่อ กระตุ้นให้ เร่งการสร้างเนื้อเยื่อและการพัฒนาของราก จึงไม่เหมาะในการทำเพื่อการค้า ทางภาคตะวันออกใช้วิธีนี้ในการขยายพันธุ์เเงาะพันธุ์สีชมพูมาแต่เดิม

ค. การติดตา เป็นวิธีที่นิยมใช้ในการขยายพันธุ์มากทางภาคใต้ โดยเพาะต้นตอลงดิน วิธีติดตาใช้วิธี เพลท การใช้วิธีนี้ เพราะเเงาะพันธุ์โรงเรียนมีกำเนิดจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นแหล่งหนึ่งของการทำสวนยางพารา ดังนั้น จึงได้นำวิธีติดตายางพารามาใช้ติดตาเเงาะพันธุ์นี้

ง. การทาบกิ่ง เป็นวิธีที่นิยมทางภาคตะวันออก เนื่องจากไม่สามารถใช้วิธีการติดตา ที่ต้องเพาะต้นตอลงดินได้ เพราะดินทางภาคตะวันออกเป็นดินร่วน การขุดต้นตอหลังจากติดตาแล้ว รากจะไม่เกาะกับดินทำให้ต้นตอตาย ส่วนดินทางภาคใต้เป็นดินเหนียว ไม่มีปัญหาในการขุดมาบรรจุ ในภาชนะ

สำหรับการขยายพันธุ์ในทางการค้า ปัจจุบันมีเฉพาะเเงาะพันธุ์โรงเรียนเท่านั้น โดยมี วิธีขยายพันธุ์อยู่ 2 วิธี คือ การติดตา สำหรับต้นพันธุ์ทางภาคใต้และการทาบกิ่งสำหรับต้นพันธุ์จาก ทางภาคตะวันออก

การติดตา มีขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมต้นตอ นิยมใช้เมล็ดเเงาะพันธุ์พื้นเมืองมาเพาะในแปลงที่ได้มีการเตรียม ดินมาดีแล้ว โดยเพาะเป็นแถวคู่ ระยะระหว่างแถว 50 เซนติเมตร ซึ่งจะช่วยให้สะดวกในการ เข้าไปติดตา และปฏิบัติบำรุงรักษา หลังจากเพาะเมล็ดประมาณ 7 วัน ก็จะเริ่มงอก และเมื่อ เติบโตไครบ 1 ปี ต้นเเงาะจะมีขนาดเท่าแท่งดินสอ สามารถที่จะทำการติดตาได้

2. การเตรียมกิ่งตา เลือกกิ่งตาจากต้นพันธุ์ดี ต้องเป็นกิ่งที่สมบูรณ์ไม่อ่อนหรือแก่ เกินไป ตรวจสอบความสมบูรณ์ของกิ่งได้โดยใช้เล็บหรือปลายมีดสีกัด เปลือก หากเปลือกลอก หลุดได้ง่ายและมีน้ำเลี้ยงอยู่ด้านในกิ่ง ก็สามารถนำไปติดตาได้

3. วิธีการติดตา

- ก. ใช้มีดกรีดที่โคนต้นตอสูงจากพื้นดิน 4 นิ้ว เป็นรูปตัวยู แล้วลอก เปลือกชั้น ตัดเปลือกที่ลอกออกให้เหลือเป็นชั้นสั้น ๆ
- ข. ฉีดเนื้อแผ่นตา โดยใช้มีดฉีดเนื้อจากปลายกิ่งไปหาโคน ลอกเนื้อ ไม้ออกจากแผ่นตา แล้วตกแต่งริมให้เรียบร้อย
- ค. สอดแผ่นตาบนรอยแผลที่เป็ควั โดยสอดให้เข้าไปใต้เส้นของต้นตอ
- ง. ใช้ผ้าพลาสติกใส่พันให้แน่น โดยพันจากโคนต้นไปปลายกิ่งไว้ราว 15 - 20 วัน จึงแกะผ้าพลาสติกออก หากตายังสดอยู่แสดงว่าติดตาสำเร็จ
- จ. ตัดยอดของต้นตอทิ้ง โดยตัดสูงจากรอยติดตา 3 - 4 นิ้ว ต่อมาตาจะแตกออกเป็นกิ่ง เลี้ยงไว้จนมีขนาดยาว 60 - 70 เซนติเมตร จึงขุดบรรจุในภาชนะ

การทาบกิ่ง มีขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมต้นตอ จะใช้เมล็ดเงาะพันธุ์พื้นเมืองมาเพาะในถุงขนาด 6" X 9" ซึ่งบรรจุวัสดุปลูกแล้ว โดยจะต้องรีบเพาะทันทีหลังจากแยกหรือรับประทานเนื้อแล้ว หรือไม่ควรทิ้งไว้นานเกิน 2 วัน เพราะจะทำให้จำนวนต้นตอที่งอกได้ลดน้อยลง หลังจากเพาะเมล็ดไว้ประมาณ 1 ปี จะได้ต้นตอขนาดเท่าดินสอก็สามารถนำไปทาบกิ่งได้ ในระหว่างนี้ต้องให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ
2. การคัดเลือกต้นแม่พันธุ์ ต้นแม่พันธุ์ที่เหมาะสมในการทาบ ควรเป็นต้นที่มีอายุระหว่าง 3 - 5 ปี สำหรับกิ่งที่ใช้ควรเป็นกิ่งที่มีขนาดใกล้เคียงกับต้นตอหรือใหญ่กว่าเล็กน้อย
3. วิธีการทาบกิ่ง นิยมใช้วิธีการทาบกิ่งแบบประกบ (Spliced Approach Grafting) โดยนำต้นตอวางไว้ใต้ต้นแม่พันธุ์เพื่อรอการทาบกิ่ง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้
  - ก. ใช้มีดฉีดเนื้อต้นตอตรงส่วนที่สูงจากพื้นดินประมาณ 4 นิ้ว โดยฉีดเนื้อจากโคนต้นไปปลายต้น ฉีดเนื้อเข้าไป $\frac{1}{3}$ ของต้นให้รอยแผลยาวประมาณ 1 - 1.5 นิ้ว
  - ข. ฉีดเนื้อกิ่งพันธุ์ดีให้ลึกและยาวเท่ากับรอยแผลของต้นตอ

รูปที่ 3.4 ต้นพันธุ์เงาะโดยวิธีการติดตา

รูปที่ 3.5 ต้นพันธุ์เงาะโดยวิธีการทาบกิ่ง

ค. ถ้ากิ่งพันธุ์อยู่สูงต้องทำการยกกร้านขึ้น เพื่อให้ต้นคอตบาทได้ถนัด ถ้าเป็นกิ่งที่อยู่ต่ำก็ให้โน้มลงมา แล้วชิงเอาไว้ด้วยเชือกกับหลัก เพื่อให้ทาบได้ง่าย

ง. นำรอยที่เดือนแล้วของต้นคอตบาทและกิ่งพันธุ์มาทาบประกบกันให้สนิท

จ. มัดกิ่งทั้งสองด้วยผ้าพลาสติก พันรัดต้นคอตบาทกับกิ่งพันธุ์ให้แน่น โดยเริ่มพันจากโคนขึ้นไป เพื่อป้องกันน้ำเข้า ทั้งไว้ประมาณ 20 - 30 วัน รอยแผลทั้งสองจะประสานกันสนิท

ฉ. ก่อนจะตัดกิ่งพันธุ์ต้อออก ควรทำการยากเดือนเสียก่อน โดยยากกิ่งพันธุ์ตรงได้รอยทาบให้ลึก $\frac{1}{2}$ ของกิ่ง ทั้งไว้ 7 วันแล้วจึงตัดกิ่งพันธุ์ต้อออก พร้อมยอดของต้นคอตบาท แล้วนำไปชำต่อไป

4. ช่วงระยะเวลาในการขยายพันธุ์ แบ่งได้ 3 ช่วง ดังนี้

ก. ช่วงเพาะเมล็ด จะเริ่มเพาะเมล็ดหลังจากที่เงาะออกผลประมาณเดือนพฤษภาคม

ข. ช่วงการทาบกิ่ง โดยที่เงาะต้องใช้ระยะเวลาในการเพาะต้นคอตบาทประมาณ 1 ปี ดังนั้น ช่วงที่ทาบก็คือช่วงฤดูฝนถัดไปหลังจากการเพาะเมล็ด

ค. ช่วงรอการจำหน่าย โดยที่ชาวสวนนิยมปลูกเงาะในช่วงฤดูฝน ดังนั้น หลังจากการทาบเสร็จ จะต้องรอการจำหน่ายในช่วงฤดูฝนถัดไป

5. การปฏิบัติและดูแลรักษา หลังจากที่ได้ตัดต้นพันธุ์ลงมาแล้ว ก็จะทำกรเปลี่ยนถุงเป็นขนาด 8" X 10" พร้อมทั้งปักไม้ค้ำกันการโยกจากลม และการกระแทกกระเทือนจากภายนอก สำหรับการดูแลรักษาโดยที่เงาะมีความแข็งแรงกว่าทุเรียน ดังนั้น การดูแลรักษาก็เพียงแต่รดน้ำให้สม่ำเสมอ พร้อมทั้งฉีดยาฆ่าแมลงและมัยทางใบเป็นครั้งคราวเท่านั้น

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมังคุด

ประวัติความเป็นมา¹

¹โสภณ สันตูประมา, "การใช้ 2, 4, 5 - Trichlorophenoxyacetic Acid ช่วยในการตอนกิ่งมังคุด" (วิทยานิพนธ์เพื่อให้สมบูรณ์ตามความต้องการแห่งปริญญา กสิกรรมและสัตวบาลบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2502), หน้า 4

มังคุด เป็นไม้ป่า มีถิ่นกำเนิดอยู่ในหมู่เกาะซุนดาและในแถบมลายู เป็นพืชที่ปลูกขึ้นเฉพาะแห่ง ปัจจุบันมีการปลูกในหมู่เกาะอินเดียตะวันออก สิบปีในสาคอนใต้ พม่า มาเลเซีย ไทย และศรีลังกา นอกจากนี้ ก็มีปลูกบ้างในทวีปอเมริกาแถบศูนย์สูตร สำหรับประเทศไทย มังคุดมีมาก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ แต่จะนำมาปลูก เมื่อใดไม่ปรากฏ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์²

มังคุดมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า Garcinia mangostana Linn อยู่ในวงศ์ Guttiferae มีชื่อสามัญว่า Mangosteen

ลักษณะทั่ว ๆ ไปของมังคุด เป็นไม้ผลขนาดกลางถึงใหญ่ ทรงต้นกลม สูงถึง 30 ฟุต ใบใหญ่ยาว 6 - 10 นิ้ว ใบเขียวแก่ออกเป็นคู่ ต้นแตกกิ่งเป็นพุ่มกลม ใบหนาทึบ ผลทรงแบน ขนาด 2 - 3.5 นิ้ว มีเปลือกหนาแข็ง ข้างในมีเมล็ด 5 - 7 เมล็ดต่อผล เมล็ดมีเนื้อสีขาว เส้นสีชมพูติดกันเป็นพู ๆ เปลือกของผลเมื่ออ่อนเป็นสีเขียว เริ่มแก่จะมีลายเส้นแดง ๆ ซึ่งเรียกว่า สายเลือด แก่จัดจะเป็นสีม่วง เนื้อมีน้ำตาลประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ รสหวานอมเปรี้ยวจนได้รับการขนานนามว่า Queen of Fruit มังคุดเป็นผลไม้ที่เติบโตช้า อายุ 7 - 10 ปี จึงจะตกผลแล้วแต่ถิ่นที่ปลูก และความอุดมสมบูรณ์ของดิน

มังคุดจะเริ่มออกดอกในเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ ผลแก่ในเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม อายุผลแก่ 6 เดือน ออกปีละครั้ง

พันธุ์มังคุด

พันธุ์มังคุดยังไม่มีการศึกษากันอย่างจริงจัง เชื่อกันว่ามีอยู่พันธุ์เดียวเท่านั้น โดยมีลักษณะเหมือน ๆ กัน จะต่างกันก็แค่นำขนาดของผล และเป็นไม้ผลชนิดเดียวที่เพาะเมล็ดขึ้นมาและไม่มีการกลายพันธุ์

แหล่งเพาะปลูกมังคุด

²หลวงบุเรศรบ้ำรุงการ, การปลูกมังคุดและละมุดฝรั่ง (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวศึกษา, 2526) หน้า 3, 29

แหล่งเพาะปลูกมังคุดที่สำคัญของประเทศไทย เรียงตามลำดับ ได้แก่

- ภาคตะวันออก ปลูกมากในจังหวัดจันทบุรี ระยอง ตราด
- ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดชุมพร นครศรีธรรมราช ตรัง สุราษฎร์ธานี และพังงา
- ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร
- ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดอุตรดิตถ์
- สำหรับภาคตะวันตกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการเพาะปลูกมังคุดน้อยมาก

และไม่มีการเพาะปลูกเลยตามลำดับ

การขยายพันธุ์มังคุด

การขยายพันธุ์มังคุดโดยทั่ว ๆ ไป สามารถกระทำได้ 3 วิธี คือ

1. การเพาะเมล็ด เป็นวิธีที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย เพราะมังคุดเป็นไม้ผลที่เพาะเมล็ดแล้วไม่กลายพันธุ์
2. การตอน เนื่องจากมังคุดเป็นไม้เนื้อแข็งและมียางที่เปลือก ทำให้ไม้ค่อยออกราก โอกาสที่จะสำเร็จจึงมีน้อย ถึงแม้จะใช้ฮอร์โมนทาบริเวณรอยควั่นช่วยในการเร่งรากก็ตาม
3. การเสียบยอด ปัจจุบันมีผู้นำพืชตระกูลเดียวกับมังคุด ได้แก่ ส้มมะวง พะวา มะม่วง มะขูด มา เป็นต้นต่อในการเสียบยอดมังคุดและประสบผลสำเร็จ โดยจะสามารถช่วยย่นระยะเวลาการปลูกลงได้ 3 - 4 ปี แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดยืนยันว่ามังคุดที่ได้จากการเสียบยอดจะออกผลได้ดีเท่า ๆ กับต้นที่ปลูกจากเมล็ด จึงยังไม่มีผู้นิยมมากนัก

สำหรับวิธีการขยายพันธุ์ในทางการค้า มีเพียงการเพาะเมล็ดเท่านั้น ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. การคัดเลือกเมล็ด มังคุดผลหนึ่ง ๆ จะมีเมล็ดโตที่สุด 1 เมล็ด และมีขนาดรองลงมาอีก 1 หรือ 2 เมล็ด ส่วนนอกนั้นเป็นเมล็ดตายหรือเมล็ดเล็กทั้งสิ้น เมล็ดมังคุดมีรูปร่างคล้าย เปลือกหอย 2 ฟา มีเปลือกหุ้ม เมล็ดสีน้ำตาลบางใสหุ้มอยู่ ผิวเมล็ดขรุขระเป็นร่อง ๆ วิธีเลือกเมล็ดมังคุดทำพันธุ์ควร เลือกจากผลมังคุดที่มีขนาดโต และเลือกจากเมล็ดที่โตเพียงผลละ

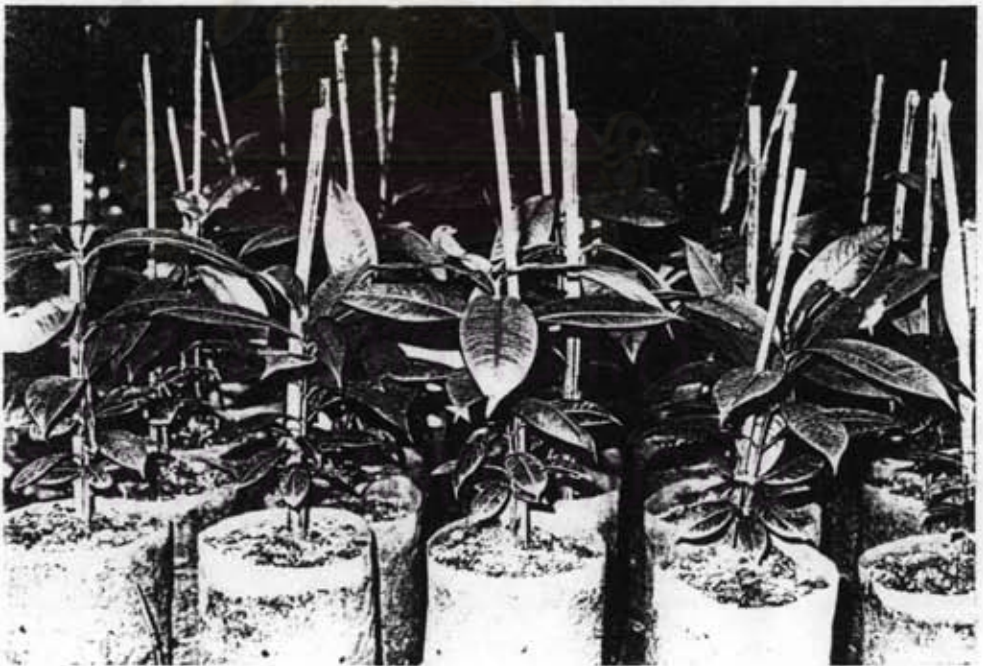
3 เมล็ดเท่านั้น เมล็ดมังคุดที่มีขนาดโต ก่อนจะนำไปเพาะหากคัดออกเป็นแวน ๆ 2 - 3 แวน เมื่อนำไปเพาะอาจจะงอกได้แวนละ 1 ต้น

2. การเพาะ โดยที่มังคุดมีความงอกของเมล็ดสั้น เมล็ดที่ปล่ยให้อยู่ในผลจะคงความงอก 3 - 5 สัปดาห์ แต่เมื่อเอาออกจากผลและไม่บ่งกันความแห้งแล้งจะอยู่ได้ 2 - 3 วันเท่านั้น หลังจากแกะเมล็ดออกจากผลแล้ว นำเมล็ดที่มีเนื้อติดอยู่มาขัดในทราย โดยก่อนขัดนำเมล็ดไปแช่น้ำครึ่งชั่วโมงเพื่อให้เนื้อที่ติดอยู่กับ เมล็ดขุ่ยออก ทำให้สะดวกขึ้นในการขัดเอาเนื้อออก ถ้าเนื้อติดอยู่เมล็ดจะเกิดราและเน่าได้ง่าย

เมล็ดมังคุดในระยะการงอกไม่ต้องการใช้อาหาร ดังนั้น จึงอาจนำไปเพาะในกระบะทรายหรือซีเมนต์ถาด และรดน้ำให้พอชื้นประมาณ 30 - 40 วัน เมล็ดจะงอกขึ้นมามีใบ 2 ใบ แล้วจึงย้ายลงปลูกในภาชนะ แต่ในการขยายพันธุ์ทางการค้ามักจะทำการเพาะเมล็ดลงในถุงขนาด 6" X 9" ซึ่งบรรจุวัสดุปลูกเลย โดยอยู่ประมาณ 1 ปี จะได้ต้นสูง 8 - 10 เซนติเมตร มีใบ 3 - 5 คู่ จึงเปลี่ยนถุงเป็นขนาด 8" X 10" และเลี้ยงไว้อีกประมาณ 1 ปี จะได้ต้นสูงประมาณ 50 - 60 เซนติเมตร โดยจะเริ่มมีกิ่งแตกแขนงจากยอด หรือที่ชาวสวนเรียกว่า มังคุดมีขึ้น ซึ่งเป็นระยะที่มีผู้เริ่มนิยมนำไปปลูก และหากเลี้ยงไปอีก 1 ปี โดยเปลี่ยนเป็นถุงขนาด 10" X 12" มังคุดจะมีขึ้นเพิ่มขึ้นอีก 1 ชั้น รวมเป็น 2 ชั้น

3. การปฏิบัติและดูแลรักษา ในการเพาะมังคุดจะต้องดูแลให้อยู่ในที่ร่มรำไร และรดน้ำให้เพียงพอ อย่าให้ดินแห้งเพราะมังคุดเป็นพืชที่ต้องการน้ำมาก สำหรับทางด้านโรคและแมลงโดยปกติมักไม่ค่อยปรากฏ แต่จะฉีดยาเป็นครั้งคราวร่วมกับปุ๋ยทางใบเพื่อป้องกันไว้ล่วงหน้า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 3.6 ต้นพันธุ์ที่งอกขึ้นโดยวิธีการเพาะเมล็ด